

GEOGRAFIJA U OKVIRU SAVEZA SAMOUPRAVNIH INTERESNIH ZAJEDNICA ZA NAUKU U JUGOSLAVIJI

Tri su najvažnija oblika naučnih aktivnosti koje sufinancira (ili zajednički financira) Savez republičkih i pokrajinskih samoupravnih interesnih zajednica za nauku u Jugoslaviji ili kraće SZNJ. To su: naučno-istraživački projekti, naučni časopisi i naučni skupovi.

Sufinanciranje se vrši na osnovi samoupravnih sporazuma i pravilnika SZNJ. Komisije za pojedine naučne aktivnosti razmatraju prijave i pripremaju prijedloge za sufinanciranje, a konačnu odluku donosi Savjet SZNJ na jednoj od svojih redovnih sjednica.

Ovim prilogom želimo pokazati u kojoj mjeri je geografska nauka bila zastupljena u naučnim znanstvenim aktivnostima sufinanciranim putem SZNJ u proteklom razdoblju od 1977. do 1987. godine.

I. Naučno istraživački projekti

Uvjeti za prijavu, formiranje i usvajanje naučno-istraživačkih projekata utvrđeni su Pravilnikom o naučno-istraživačkim projektima SZNJ i samoupravnim sporazumima. Pored ostalog, razlikuju se dvije vrste projekata: jedni su republičko-pokrajinski projekti u kojima učestvuju naučno-istraživačke institucije iz svih ili većine republika i pokrajina, a drugi su koordinirani projekti u kojima učestvuju naučno-istraživačke institucije iz najmanje dvije republike i pokrajine.

Sada je u SZNJ registrirano u raznim oblicima i fazama rada ukupno 30 naučno-istraživačkih projekata i to: devet u toku izrade, 19 u formiranju i tri koordinirana projekta.

U promatranom razdoblju, geografija je bila zastupljena samo s dva naučno-istraživačka projekta i to s jednim u fazi formiranja i s drugim u fazi izvedbenog projekta.

1. Prvi naučno-istraživački projekat je »*Geomorfološka karta Jugoslavije*«. Još prije osam godina, ovaj projekat je prijavljen kod SZNJ na prijedlog Saveza geografskih društava Jugoslavije. U redovnom postupku je usvojen Samoupravni sporazum o formiranju projekta i istovremeno imenovan Savjet republičko-pokrajinskog projekta s predstavnicima iz svih republika i pokrajina i iz Savjeta za naučni rad u OSJ. Tada je određen i koordinator projekta i to do 1983. godine Geografski institut »Jovan Cvijić«, a zatim Odbor za geodinamiku SANU (dr Miloš Zereški).

Nažalost, ovaj R/P projekat je još uvijek registriran kao R/P projekat u formiranju. On je u međuvremenu vraćen predlagacu na dopune i izmjene u skladu s Pravilnikom o naučno-istraživačkim projektima SZNJ. Uz ostalo se navodi i to da ovaj i druga dva slična projekta (»*Vegetacijska karta Jugoslavije*« i »*Pedološka karta Jugoslavije*«) imaju i financijskih problema, te se od svih R/P SIZ za nauku i izvršnih vijeća R/P traži da priskoče u pomoć.

2. Drugi naučno-istraživački projekat je »*Kompleksni atlas SFRJ*«. Na prijedlog Saveza geografskih društava Jugoslavije, u SZNJ je otpočeo postupak formiranja ovog drugog R/P projekta iz naše struke. Koordinator ovog projekta je Geografski odsjek Prirodno-matematičkog fakulteta u Sarajevu (dr. Miloš Mišković). Prema tome, ovaj R/P projekat se sada nalazi u fazi izvedbenog projekta. S obzirom na značaj projekta i činjenicu da smo jedna od rijetkih evropskih zemalja koja nema svoj nacionalni atlas, duboko vjerujemo da će ovaj R/P projekat biti usvojen u SZNJ i da će rad na njemu uskoro početi u svim R/P.

3. U »*Planu razvoja naučno-istraživačke djelatnosti SZNJ u periodu od 1986. do 1990. godine*«, od ukupno planiranih 17 naučno-istraživačkih projekata, jedan također zaslužuje našu pažnju. To je R/P projekat pod naslovom »*Kompleksna valorizacija prostora*«. Zasad nam nije poznat predlagatelj tog projekta, ali ga navodimo zbog toga što tek predstoji njegovo formiranje i usvajanje u okviru SZNJ i što, prema radnom naslovu, omogućuje aktivno i kvalificirano sudjelovanje geografa i njihovih institucija u njegovoj izradi tokom ovog planskog razdoblja do kraja decenije.

II. Naučni časopisi

Naučni časopisi se sufinanciraju na osnovi konkursa koji, na prijedlog Komisije za naučne časopise, raspisuje Savjet SZNJ svake godine. U principu se sufinanciraju naučni časopisi jugoslavenskog karaktera s članovima redakcije iz svih republika i pokrajina i po pravilu jedan časopis iz određene naučne oblasti.

U razdoblju od 1977. do 1987. godine sufinancirano je godišnje između 83 i 94 jugoslavenska naučna časopisa.

Za čitavo to vrijeme sufinanciran je samo jedan geografski naučni časopis i to počev od 1980. godine. To je »*Geographica Jugoslavica*«, glasilo Saveza geografskih društava Jugoslavije. Slična je situacija i s većinom drugih naučnih oblasti npr. s historijom, biologijom, matematikom itd., koje također imaju po jedan naučni časopis. Ima, međutim, i izuzetaka kao npr. u oblasti medicine gdje postoji više registriranih jugoslavenskih naučnih asocijacija (anatomata, fiziologa, kirurga i dr.) s odgovarajućim naučnim časopisima koje sufinancira SZNJ. Pitanje je, ima li u krugu naše struke kadrovskih, organizacijskih i financijskih mogućnosti za izdavanje još nekog jugoslavenskog geografskog časopisa. Prema dobro nam poznatoj situaciji u kojoj se nalazimo, teško bi bilo odgovoriti potvrdno, jer bi u najmanju ruku morale postojati i odgovarajuće jugoslavenske naučne asocijacije npr. klimatologa, geomorfologa, regionalnih geografa i sl.

III. Naučni skupovi

Na sličan način se sufinanciraju i naučni skupovi. Naime, na prijedlog Komisije za naučne skupove, Savjet SZNJ raspisuje godišnji konkurs za sufinanciranje jugoslavenskih i međunarodnih naučnih skupova. To znači da se sufinanciraju jugoslavenski naučni skupovi za koje su odluku donijele odgovarajuće jugoslavenske naučne asocijacije, te međunarodni naučni skupovi koji se na prijedlog naših naučnih asocijacija organiziraju u Jugoslaviji ili su, na osnovi obaveze iz članstva naših naučnih asocijacija u međunarodnim asocijacijama, povjereni Jugoslaviji.

Uz ostale uvjete konkursa, jedna naučna asocijacija može primiti finansijska sredstva za organizaciju, u pravilu, samo jednog naučnog skupa godišnje, a za iste naučne skupove, npr. kongrese, ako se organiziraju u intervalima od najmanje tri godine.

Za razliku od prethodne dvije, u ovoj naučnoj aktivnosti je geografija bila više zastupljena. Evo pregleda održanih naučnih skupova po godinama:

1977. godine, ukupno 85 skupova, dva geografska:

1. *Međunarodni simpozij o metodici hidroloških proučavanja kopnenih voda*. Savez geografskih društava Jugoslavije, Međunarodna geografska unija i Srpsko geografsko društvo, Beograd 1977.

2. *Deseti kongres geografa Jugoslavije*. Savez geografskih društava Jugoslavije i Srpsko geografsko društvo, Beograd, 1976.

1978. godine, ukupno 90 skupova, jedan geografski:

3. *Geografski problemi življenskoga okolja v Sloveniji*. Savez geografskih društava Jugoslavije i Institut za geografiju, Postojna, 1978.

1979. godine, ukupno 98 skupova, dva geografska:

4. *Znanstveni in turistični pomen Postojnske jame v svetu*. Međunarodna speleološka unija i Komisija za zaštitu krasa, Postojna, 1979.

5. *Geografski problemi industrije in uporabnikov naselij*. Savez geografskih društava Jugoslavije i Institut za geografiju, Ljubljana, 1979.

1980. godine, ukupno 90 skupova, jedan geografski:

6. *Jugoslavanski simpozij o raziskovalnem delu na področju didaktike geografije*. Savez geografskih društava Jugoslavije i Geografsko društvo Slovenije, Ljubljana, 1980.

1981. godine, 92 skupa, jedan geografski:

7. *Jedanaesti kongres geografa Jugoslavije*. Savez geografskih društava Jugoslavije i Geografsko društvo Crne Gore, Budva, 1981.

1982. godine, ukupno 83 skupa, dva geografska:

8. *Socio i ekonomsko-geografski aspekti na životna sredina*. Savez geografskih društava Jugoslavije i Geografsko društvo Makedonije, Skopje, 1982.

9. *Turizam i životna sredina*. Savez geografskih društava Jugoslavije i Jugoslovenski nacionalni komitet za geografiju, Beograd, 1982.

1983. godine, ukupno 57 skupova, dva geografska:

10. *Zvezni simpozij o metodologiji geografskega proučavanja prirodnih nezdod*. Savez geografskih društava Jugoslavije i Katedra za fizično geografiju Filozofske fakultete, Ljubljana, 1983.

11. *Jugoslovansko-poljski geografski seminar: geografska transformacija podeželja*. Savez geografskih društava Jugoslavije i PZE za geografiju, Metlika-Črnomelj, 1983.

1984. godine, ukupno 77 skupova, jedan geografski:

12. *Savjetovanje o problemima standardizacije geografskih naziva u jezicima naroda i narodnosti SFRJ*. Potkomisija za toponimiku i terminologiju Saveza geografskih društava Jugoslavije i Geografsko društvo Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 1984.

1985. godine, ukupno 94 skupa, tri geografska:

13. *Društveno-ekonomski aspekti migracionih kretanja u našoj zemlji*. Savez geografskih društava Jugoslavije i Geografsko društvo Makedonije, Ohrid, 1985.

14. *Agrarno-geografski simpozij: geografska problematika ruralnega prostora*. Savez geografskih društava Jugoslavije i Geografsko društvo Slovenije, Maribor, 1985.

15. *Dvanaesti kongres geografa Jugoslavije*. Savez geografskih društava Jugoslavije i Geografsko društvo Vojvodine, Novi Sad, 1985.

1986. godine, 83 skupa, nijedan geografski.

1987. godine, 81 skup, jedan geografski:

16. *Čovekov uticaj na kras*. Savez geografskih društava Jugoslavije i Katedra za fizično geografiju Filozofske fakultete, Postojna, 1987.

(Napomena: U prvoj fazi odlučivanja o naučnim skupovima za 1987. godinu, prihvaćen je spomenuti skup, a nisu prihvaćena još dva prijavljena geografska skupa i to: »*Prostorni učinci čovekovih delatnosti na životnu sredinu*« i »*Teorija in metodologija regionalne geografije*«)

U promatranom razdoblju za 11 godina sufinancirano je putem SZNJ između 57 i 98 naučnih skupova ili ukupno 930 naučnih skupova iz raznih naučnih oblasti, a u tome 16 geografskih i to: osam u Sloveniji, četiri u Srbiji (jedan u Vojvodini), dva u Makedoniji i po jedan u Crnoj Gori i Bosni i Hercegovini.

I bez posebnog zaključka, vjerujemo da ovaj prilog može biti podsticaj za razmišljanje i diskusiju o našoj predstavljenosti u jugoslavenskim naučnim časopisima, naučnim skupovima i naučno-istraživačkim projektima, o našoj naučnoj i stručnoj organiziranosti, te o našoj ukupnoj zastupljenosti u naučnim aktivnostima u okviru SZNJ, ne zaboravljajući pri tom činjenicu da se niz drugih geografskih naučnih i stručnih aktivnosti odvija i izvan tog okvira.

Izvori

1. Bilteni Saveza republičkih i pokrajinskih samoupravnih interesnih zajednica za naučne djelatnosti u SFRJ, 1977–1987.
2. Izvještaji Komisije SZNJ za R/P projekte, 1977–1987.
3. Izvještaji Komisije SZNJ za naučne časopise, 1977–1987.
4. Izvještaji Komisije SZNJ za naučne skupove, 1977–1987.
5. Plan razvoja naučno-istraživačke djelatnosti SZNJ u periodu od 1986. go 1990. godine, SZNJ, 1986.

Résumé

LA GÉOGRAPHIE DANS LE CADRE DE L'UNION DES COMMUNAUTÉS POUR LA SCIENCE EN YUGOSLAVIE

Krešimir Papić

Trois des plus importantes formes des activités scientifiques sont financées par l'Union des com-

munités pour la science en Yougoslavie. Ce sont: des projets, des revues et des réunions scientifiques. Tenant compte de cela, l'auteur a donné un aperçu systématique de la représentation de la géographie yougoslave dans ces activités scientifiques pour la période de 1977 à 1987. Au cours de ces onze années, la géographie a été représentée par une revue, par deux projets et par 16 réunions scientifiques. Bien entendu, ce n'est pas tout car bien d'autres activités géographiques scientifiques se déroulent hors de ce cadre de financement.

Drago KLADNIK, Ljubljana

NAČIN IZVAJANJA ZNANSTVENO-RAZISKOVALNEGA DELA NA PRIMERU INŠTITUTA ZA GEOGRAFIJO UNIVERZE EDVARDA KARDELJA V LJUBLJANI

Inštitut za geografijo Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani je bil ustanovljen leta 1961 kot samostojna organizacija združenega dela za potrebe znanstveno-raziskovalnega dela na področju geografije. Njegova dejavnost je posebnega družbenega pomena, pri tem pa so njegove poglavitne zadolžitve (Statut ..., 1982):

- spremljanje razvoja znanosti na področju geografije,
- opravljanje znanstveno-raziskovalnih nalog,
- skrb za napredek stoke in izpopolnjevanje znanstvenih metod,
- skrb za učinkovito aplikacijo teoretičnih dognanj znanstveno-raziskovalnega dela s pomočjo geografije v praksi,
- sodelovanje z raziskovalnimi organizacijami in strokovnimi zavodi v državi in tujini,
- organizacija strokovno dokumentacijske in informacijske službe,
- organizacija in vodenje dejavnosti Zemljopisnega muzeja Slovenije,
- seznanjanje širše družbene javnosti z dosežki na delovnem področju inštituta,
- skrb za potrebno strokovno raven svojih raziskovalcev.

Razen navedenega se delovno področje razširja še na številne probleme, vendar bomo to problematiko podrobneje opredelili v nadaljevanju. Uspešnost izvajanja dejavnosti je v najtesnejši povezavi s splošnim stanjem raziskovalne dejavnosti tako v republiki Sloveniji kot Juoslaviji nasploh. Le-ta je odvisna od odnosa družbene skupnosti do raziskovalne dejavnosti ter splošne gospodarske situacije, ki se odražata v kreiranju določene raziskovalne politike ter raziskovalne strategije.

Družbeno opredeljenje funkcije znanstveno-raziskovalne dejavnosti so v Sloveniji naslednje (Kamušič, 1987):

- da spremlja razvoj svetovne znanosti, da je na tekočem z njenimi dosežki in da ne zaostaja v svojem razvoju,
- da razvija tista temeljna spoznanja, ki jih i lahko le sama razvija, ker so najožje povezana za nacionalnim razvojem in da razvija sposobnost uporabe drugog doseženih spoznanja,
- da prenaša znanstvena spoznanja in sposobnost njihove uporabe na vse organizacije in posameznike, ki to potrebujejo pri svojem delu in jim to koristi v njihovem življenju.

Postavlja se vprašanje (Winkler, Teorija in praksa 22 (1-2), 1985), ali raziskovalna dejavnost sama stori dovolj za uveljavitev pravih družbenoekonomskih odnosov ali pa njej sami mnogokrat še vedno ustreza status družbene porabe. Vzroki za to so znani, med njimi velja izdvojiti zlasti nezanesljivost in predvsem kratkoročnost neposredne menjave dela, nezagotovljen program temeljnih raziskav, razgrabljenost in nepovezanost raziskav, nepovezan interes razdrobljenih uporabnikov ipd. Isti avtor ugotavlja (Raziskovalec 15 (8-9), 1985, da je znanost že doslej prispevala časten delež k našemu družbenemu razvoju in se pri tem tudi sama razvijala in krepila. Tako imamo na področju raziskovalne dejavnosti močno in tako diferencirano strukturo znanj, da upravičeno lahko postavljamo pred raziskovalno dejavnost nove in zahtevnejše naloge, katerih uresničitev bo omogočala hitrejši gospodarski in celoten družbeni razvoj. Opredelili smo se, da bomo gradili družbo inovacijskega tipa, dinamično, ustvarjalno in sposobno hitrega prilagajanja. Za takšno razvojno opredelitev pa sta znanje in znanost ključna dejavnika.

Praksa je v mnogočem drugačna (Hribar, 1984). Slovenci še vedno reagiramo na način tradicionalnih družb, ki so imale znanost za luksuz, za nekaj, kar je zanimivo imeti v dobrih časih, medtem ko se